

llatí, era adj de dues terminacions, i després, tal com *doble*, passà a la classe d'una terminació (potser influïnt el model de la variant llatina, tan usada, *duplex*, *simplex*).

Antigament, sobretot aplicat a dones, tenia un matís com el de 'dòcil, de maneres suaus', oposat a *repentant* 'recalcitrant, soberga': «emperò la muller pendràs, / que no saps --- / si t serà leyal e amorosa / --- / si bé acuyent o ls teus airant, / si *simple* o *repentant*, / si sana o malavejant / ---» poema juvenil d'Eiximenis (prosificat en el *L de les Dones*, § 31, *EntreDL* I, 210, v. 15); «defensa de les gents *simples*, que negú no ls fes sobres», JoMartorell (Ag I, 97). Matís semblant, en eiximpli parlant d'una tempestat desfeta. «lo pagès ladoncs promès que si Sant Miquel lo liurava d'aquell perill, que li donaria la vaca e lo vedell: e tantost la mar tornà suau e *simple*» (recull Ag II, 292) Acabà, doncs, per tenir el sentit de 'mans', i altres matisos semblants, més aviat favorables.

Així a Mallorca, en la variant en *x*: «Els coloms de Son Marroig los vaig treure jo mateix des niu, dins una cova de Cabrera, i, germanats amb coloms qui los diuen torrers, varen tornar *ximples*, si bé tenen encara sa qualitat de fer llargues volades, com els salvatges»; «visitadors freqüents de sa costa roquera, són també ses *Muscicapés* (*jues*), que cerquen agafar mosques o qualsevol insecte; són extraordinàriament *ximples*: se veu que vénen de paisos a on s'auell és un amic de s'home». Arx Ll. Salvador, p 140. La *cabra ximple* és la «de guarda» (o sigui 'de ramat', oposat a *cabra orada*, BDLI IX, 214) Eiv. «*ximplis*: simpático» (PzCabr.) Alguns valencians usen *simple*, -a, com a substitut de *tonio*, mirat com a barbarisme (J G M 1935).

Mot de la llengua comuna i de sempre, si bé mai no ha perdut el lleu caire literari que el degué condicionar des dels orígens, tenint en compte la influència llatina revelada per la seva *i* i no *e* (cf. it *scempio*); senzill, en canvi, és un foraster de data bastant moderna, si bé aviat i fonamentat arrelat. Tanmateix, en un pla més popular, també s'usà en un sentit desvalorat, aplicat de primer a la gent de simplicitat excessiva, fins a la imprudència, amb aquest caràcter donant-li una pronúncia que li canvià la *s* en *x*, exagerant, pel caràcter intensiu, el matís palatal que li conferia l'acompanyament de la *i*. Avui *ximple* en la llengua comuna s'ha convertit en un veritable desqualificador (com l'angl. *simpleton*), expressant la conducta nèciament frívola: «aquest home és un *ximple*», expressió obertament despectiva, radicalment desaprovadora MrnVayreda, *La Puny* I, p 65.

El mot, doncs, s'ha desdoblat. Però en textos antics o en el parlar conservador de l'alta societat elevada de dos segles enrere, i avui encara entre els Catalans del Nord, *ximple* apareix usat amb el mateix valor que *simple* 'senzill', 'modest' o 'humil'. «és hom pobre --- de *ximple* condició ---» escrit de l'Alt Berguedà c. 1467 (Serra V., *Pinós i Mataplana* III, 331), «home de *ximpla* condició», *Decam* IV, § 1, 2325 (trad.

«uom di nazione assai umile» ed 1961, 2507); «--- queda --- al devant lo convent y iglésia de monjas de la Misericòrdia --- adnexo a est, las quadras y habitacions de minyonas *ximples* y desamparadas de pare y mare, las que treballan al torn y en altres usos necessaris», B de Maldà (*Excurs*, 39) En aquella regió fa encara tots els papers del cat clàssic o fr *simple*, oposant-lo a *doble*, p. ex. «la vinya produeix molt més a la salanca que a l'aspre'. la diferència pot arribar a sere del *simple* al *dúbble*» St Andreu de Sureda; «és pas lo que diuen, *tut simplamén* és així» (= fr *tout simplement*) St. Marçal dels Aspres, St Nazari, 1960.

DERIV I CPT · *Simplement* sempre molt usat, i sovint amb algun sobretò molt afectiu i col·loquial, que des d'antic es mostra molt en StVicentF «les dones --- viven *simplement* e neta e bella que lo marit no la prenga en fastig! anant per pla, vol anar per barrancs»; «la donzella enant *simplement*, e acostà s a ell, e començà l a tocar ---»; i parafrasejant el § 2 de l'evangeli de St Lluc. «--- per disputar entre los doctòs, e la Verge Maria lo y trobà, e *simplicament* hi venc ---» (*Quar*, 140 173, 17 144, 265 25), «*simplicament* sans dobladura», Busa-N.

Simplesa («Rient molt de la *simplesa* de Fra bèstia», *Decam* III, § 3, 184, trad «la *simplicitat* di Fra bestia») o *simplicitat*, i uns arcaics +*simplicia* o +*simpletats*: «deven aver *simpletats* --- e són *simples* axí con coloma ---», *VidesR*, 70r1 (ms P, però *simplicitat* B, traduïnt de l'original ll *simplicitas*); en el passatge citat supra amb *simplesa* segons el ms B, el més antic P porta *simplicia* Sembla que en les albes literàries el poble l'havia contaminat semànticament amb el parònim *eiximpli*, car almenys Guillem de Cervera l'usà una vegada en un context que sembla donar li el sentit de 'feta i dita exemplar'. «Per la gran mesquinesa / dels freyturants, dix Déus: / —Levar-m'ay—: gran *simplesa* / dix e féu per los seus!», on el referèix a una frase que sembla simbòlica del sublim sacrifici del Gòlgota (824c)

La forma d'abstracte quedà, però, com a *simplicitat* en la llengua literària comuna, i ja en textos lullians: «si la unitat de Déu és, en *simplicitat*, subirana a tota unitat creada, enaxí s cové que --- sia desús en *simplicitat* ---», en l'Art de Contempl., (*Blanq* III, 128 9).

Simplàs, sainelet del S XVIII (DAg), Belv *Simplícior* ant *Simplícissim* Belv, més aviat que *simplissim* *Simplificar* (Llull, Lab), *simplificació*, *simplificador*, *simplificat* *Simplista* [1868, *SLitCosta*]; *simplisme*. *Assimplar* i *assimplur* rars «Dóna-li exarop, per tal que li *asimplisque* tota la mala vianda», StVicentF (*Serm* II, 96 10), que la Schib tradueix «mitigar» realment sembla això, més que un manlleu de l'oc ant *azemplur*, *ade*, «templir, achever», «*mplit* rassas é», ADIMPLERE, si bé no ho acabo de veure clar

Ximpleria [Lab. c 1900],¹ *ximplesa* (Costa i Llobera, en una de les darreres *Horacianes*) *Ximplejar* [*sim*, Lab 1840] *Ximplet* [DAg, *simplet* Belv]

En pl l'usava Verdaguer per 'els simples', 'els pobres d'esperit evangèlics': «Los petits, los *ximplets*,